

Zbiór Orzeczeń

OPINIA RZECZNIKA GENERALNEGO
EVGENIEGO TANCHEVA
przedstawiona w dniu 3 kwietnia 2019 r.¹

Sprawa C-722/17

**Norbert Reitbauer,
Dolinschek GmbH,
B.T.S. Trendfloor Raumausstattungs-GmbH,
Elektronunternehmen K. Maschke GmbH,
Klaus Egger,
Architekt DI Klaus Egger Ziviltechniker GmbH
przeciwko
Enricowi Casamassimie**

[wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożony przez Bezirksgericht Villach (sąd rejonowy w Villach, Austria)]

Odesłanie prejudycjalne – Przestrzeń wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości – Rozporządzenie (UE) nr 1215/2012 – Jurysdykcja i uznawanie orzeczeń sądowych oraz ich wykonywanie w sprawach cywilnych i handlowych – Jurysdykcja szczególna – Artykuł 24 pkt 1 i 5 – Podział sumy uzyskanej z licytacji sądowej – Powództwo przeciwegzekucyjne – Artykuł 7 pkt 1 lit. a) – Pojęcie „spraw dotyczących umowy” – Skarga pauliańska

1. Niniejsze odesłanie prejudycjalne, skierowane do Trybunału przez Bezirksgericht Villach (sąd rejonowy w Villach, Austria), dotyczy wykładni art. 7 i 24 rozporządzenia (UE) nr 1215/2012² w kontekście austriackiego „powództwa przeciwegzekucyjnego”, które – jak zostanie to wykazane – stanowi zasadniczo w świetle okoliczności niniejszej sprawy skargę pauliańską (w szczególności do celów art. 7 owego rozporządzenia).

2. Około 150–125 r. p.n.e. pretor Paulus najprawdopodobniej jako pierwszy dopuścił powództwo umożliwiające wierzycielowi zaskarżenie czynności, których dokonał na jego szkodę dłużnik działający z zamiarem jego pokrzywdzenia, a więc powództwo, które stało się znane pod nazwą „actio pauliana” – skargi pauliańskiej³. Artykuł 1167 zdanie pierwsze francuskiego Kodeksu Napoleona zawiera pierwszą skodyfikowaną normę dotyczącą „action paulienne” i stanowi, że wierzyciele „peuvent aussi, en leur nom personnel, attaquer les actes faits par leur débiteur en fraude de leurs droits”⁴.

1 Język oryginału: angielski.

2 Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 12 grudnia 2012 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.U. 2012, L 351, s. 1, zwane dalej „rozporządzeniem Bruksela I bis”).

3 Zobacz opinia rzecznika generalnego M. Bobeka w sprawie Feniks, C-337/17, EU:C:2018:487, pkt 2, w której nawiązano do opinii rzecznika generalnego D. Ruiza-Jaraba Colomera w sprawie Deko Marty Belgium, C-339/07, EU:C:2008:575, pkt 24–26.

4 I. Pretelli, Cross-border credit protection against fraudulent transfers of assets: actio pauliana in the conflict of laws, w: *Yearbook of private international law*, Vol. XII/2011 (2012), s. 590. W 2016 r. ów artykuł francuskiego Code civil został zastąpiony art. 1341-2: „Le créancier peut aussi agir en son nom personnel pour faire déclarer inopposables à son égard les actes faits par son débiteur en fraude de ses droits, à charge d'établir, s'il s'agit d'un acte à titre onéreux, que le tiers cocontractant avait connaissance de la fraude”.

3. Niniejsze odesłanie prejudycjalne zostało wniesione w toku postępowania zainicjowanego wytoczeniem „powództwa przeciwegzekucyjnego” przewidzianego w § 232 Exekutionsordnung (austriackiej ordynacji egzekucyjnej, zwanej dalej „EO”) w związku ze sporem dotyczącym podziału sumy uzyskanej z licytacji sądowej domu. Stronami postępowania są przedsiębiorcy działający pod firmami Norbert Reitbauer, Dolinschek GmbH, B.T.S. Trendfloor Raumausstattungs-GmbH, Elektronunternehmen K. Maschke GmbH, Klaus Egger i Architekt DI Klaus Egger Ziviltechniker GmbH (zwani dalej „skarżącymi”) oraz dr Enrico Casamassima (prawnik, zwany dalej „pozwany”). Skarżący podnoszą, że ich roszczenie do sumy uzyskanej ze sprzedaży ma pierwszeństwo przed roszczeniem pozwanego oraz że sąd austriacki ma jurysdykcję na podstawie rozporządzenia Bruksela I bis.

4. Mimo że przedstawione przez sąd odsyłający pytania prejudycjalne dotyczą art. 24 pkt 1 i 5 rozporządzenia Bruksela I bis, doszedłem do wniosku, iż podstawę prawną jurysdykcji sądu odsyłającego w niniejszej sprawie może stanowić art. 7 owego rozporządzenia.

I. Ramy prawne

A. Prawo Unii

1. Rozporządzenie Bruksela I bis

5. Rozdział II rzeczonoego rozporządzenia, zatytułowany „Jurysdykcja”, obejmuje między innymi sekcję 1 (noszącą tytuł „Przepisy ogólne”) i sekcję 2 (noszącą tytuł „Jurysdykcja szczególna”). Artykuł 4 ust. 1, który znajduje się w sekcji 1, stanowi, że „[z] zastrzeżeniem przepisów niniejszego rozporządzenia osoby mające miejsce zamieszkania na terytorium państwa członkowskiego mogą być pozwane, niezależnie od ich obywatelstwa, przed sądy tego państwa członkowskiego”.

6. Zgodnie z art. 7 pkt 1 lit. a), który znajduje się w sekcji 2 rzeczonoego rozporządzenia, „[o]soba, która ma miejsce zamieszkania na terytorium państwa członkowskiego, może być pozwana w innym państwie członkowskim [...] w sprawach dotyczących umowy – przed sądy miejsca wykonania danego zobowiązania”.

7. Artykuł 24 pkt 1 i 5 ma następujące brzmienie:

„Niezależnie od miejsca zamieszkania stron jurysdykcję wyłączną mają następujące sądy państwa członkowskiego:

1) w sprawach, których przedmiotem są prawa rzeczowe na nieruchomościach oraz najem lub dzierżawa nieruchomości – sądy państwa członkowskiego, w którym nieruchomość jest położona;

[...]

5) w postępowaniach, których przedmiotem jest wykonanie orzeczeń – sądy państwa członkowskiego, na którego terytorium wykonanie powinno nastąpić lub nastąpiło”.

B. Prawo austriackie

8. Co się tyczy istoty powództwa przeciwegzekucyjnego na podstawie § 232 EO – o podziale sumy uzyskanej z przymusowej licytacji nieruchomości należy rozstrzygać w drodze rozprawy; wierzyciele są w tym celu wzywani do zgłoszenia swoich roszczeń do sumy podlegającej podziałowi oraz ich udowodnienia na podstawie dokumentów. W trakcie rozprawy sprawdzeniu podlega zasadność i porządek pierwszeństwa roszczeń. Wierzyciele oraz dłużnik mogą wnieść sprzeciw co do

uwzględnienia roszczeń. Przedmiotem sprzeciwu może być zasadność, ewentualnie wymagalność całości wierzytelności lub jej części, jej wysokość, obciążenie nieruchomości oraz porządek pierwszeństwa w księdze wieczystej, w szczególności również ważność nabytego prawa zastawu (hipoteki).

9. W zakresie, w jakim ma to znaczenie dla niniejszej sprawy, zgodnie z *Anfechtungsordnung* (austriackim prawem o zaskarżaniu czynności prawnych, który to akt reguluje w Austrii instytucję skargi pauliańskiej, zwanym dalej „AnfO”) prawo zaskarżenia czynności prawnej przysługuje wierzycielowi wówczas, gdy egzekucja z majątku dłużnika nie doprowadziła lub nie doprowadziłaby do całkowitego zaspokojenia wierzyciela, a istnieje perspektywa zaspokojenia poprzez zaskarżenie czynności. Zaskarżenie czynności prawnej może być dokonane z powodu zamiaru pokrzywdzenia lub z powodu marnotrawienia majątku również w odniesieniu do rozporządzeń nieodpłatnych. W przypadku gdy czynność prawna dłużnika została dokonana ze znanym innej stronie zamiarem pokrzywdzenia przez niego swoich wierzycieli, termin zaskarżenia wynosi dziesięć lat, a w pozostałych przypadkach – dwa lata. Zaskarżenie czynności prawnej nie jest wyłączone przez fakt, że dla czynności podlegającej zaskarżeniu został uzyskany tytuł egzekucyjny lub że została ona uzyskana w drodze egzekucji.

II. Spór w postępowaniu głównym i pytania prejudycjalne

10. W niniejszej sprawie do Trybunału zwrócono się o rozstrzygnięcie, czy powództwo, które w EO określono jako „powództwo przeciwegzekucyjne”, jest objęte zakresem stosowania art. 24 pkt 5 rozporządzenia Bruksela I bis, gdy jego złożenie pozostaje w związku ze sporem pomiędzy konkurującymi wierzycielami o podział sumy uzyskanej z licytacji sądowej domu.

11. Dokładniej rzecz ujmując – wniosek złożony przez sąd odsyłający dotyczy sytuacji, w której w „powództwie przeciwegzekucyjnym” zarzuca się, że roszczenie wierzyciela A (pozwanego E. Casamassimy) z tytułu pożyczki zabezpieczonej prawem zastawu (hipoteką), które konkuruje z wierzytelnością wzajemną wierzycieli B (skarżących Reitbauera i in.), jest bezskuteczne z uwagi na (bezprawne) uprzywilejowanie wierzyciela A. Zarzut ten przypomina przewidziany w prawie austriackim pozew o uznanie za bezskuteczną czynności prawnej (*Anfechtungsklage*).

12. Na wypadek udzielenia odpowiedzi przeczącej na pytanie pierwsze sąd odsyłający zwraca się o rozstrzygnięcie, czy owo powództwo przeciwegzekucyjne jest objęte zakresem stosowania art. 24 pkt 1 rozporządzenia Bruksela I bis.

13. Na podstawie informacji zawartych w postanowieniu odsyłającym okoliczności faktyczne można przedstawić w skrócie w następujący sposób.

14. Pozwany i Isabel C. (zwana dalej „dłużniczką”) mają miejsce zamieszkania w Rzymie (Włochy) i byli przynajmniej do wiosny 2014 r. partnerami życiowymi. W 2010 r. zakupili oni dom w Villach (Austria), przy czym do księgi wieczystej jako właściciel tej nieruchomości została wpisana jedynie dłużniczka. W postanowieniu odsyłającym wskazano, bez wdawania się w dalsze szczegóły, że dłużniczka przy „współdziale” pozwanego zawarła ze skarżącymi umowy o wykonanie w domu rozległych prac remontowych.

15. Ponieważ koszty owych prac remontowych przekroczyły znacznie początkowy budżet, doszło do wstrzymania płatności przekazywanych skarżącym. Z tej przyczyny od 2013 r. skarżący prowadzili w Austrii postępowania przeciwko dłużniczce; z początkiem 2014 r. doszło do wydania pierwszego wyroku zasądającego na korzyść skarżących, natomiast później wydano dalsze wyroki. Dłużniczka odwołała się od tych wyroków.

16. W dniu 7 maja 2014 r. dłużniczka uznała przed sądem w Rzymie (Włochy) wierzytelność przysługującą pozwanemu z tytułu pożyczki w wysokości 349 772,95 EUR⁵ i w drodze ugody sądowej zobowiązała się spłacić powyższą kwotę w ciągu pięciu lat. Ponadto dłużniczka zobowiązała się do ustanowienia prawa zastawu (hipoteki) na domu w Villach (Austria) w celu zabezpieczenia wierzytelności pozwanego.

17. W dniu 13 czerwca 2014 r. w Wiedniu przed austriackim notariuszem sporządzono, zgodnie z przepisami prawa austriackiego, (kolejny) dokument zabezpieczający powyższe porozumienie i ustanawiający zastaw (hipotekę) (hipoteka nr 1). Na podstawie tego dokumentu w dniu 18 czerwca 2014 r. zostało ustanowione prawo zastawu (hipoteka) na domu w Villach.

18. Wyroki na korzyść skarżących stały się wykonalne dopiero po tej dacie. Prawa zastawu (hipoteki) skarżących uzyskane poprzez egzekucję z domu Isabel C. (hipoteka nr 2) ustępują więc przed umownym prawem zastawu (hipoteką nr 1) przysługującym pozwanemu.

19. Ugody sądowej z dnia 7 maja 2014 r. zostało przez sąd w Rzymie nadane w dniu 3 września 2015 r. zaświadczenie europejskiego tytułu egzekucyjnego⁶.

20. Celem realizacji prawa zastawu (hipoteki) w lutym 2016 r. pozwany złożył przed Bezirksgericht Villach (sądem rejonowym w Villach, Austria) wniosek przeciwko dłużniczce o przymusową licytację domu w Villach. Dom ten został sprzedany w drodze licytacji jesienią 2016 r. za cenę 280 000 EUR. Kolejność w księdze wieczystej wskazuje na to, że suma uzyskana z licytacji przypadła mniej więcej w całości pozwanemu na podstawie (ustanowionej w czerwcu 2014 r. zgodnie z przepisami prawa austriackiego) hipoteki nr 1.

21. Aby temu zapobiec, skarżący wnieśli w czerwcu 2016 r. przed Landesgericht Klagenfurt (sąd okręgowy w Klagenfurcie, Austria) przeciwko pozwanemu i dłużniczce pozew o uznanie za bezskuteczną czynności prawnej (*Anfechtungsklage*). Pozew ten został odrzucony przez ów sąd „z uwagi na brak jurysdykcji krajowej, wynikającej z miejsca zamieszkania [dłużniczki i pozwanego]” poza terytorium Austrii. Postanowienie w tym przedmiocie uprawomocniło się w lipcu 2017 r.

22. Jednocześnie skarżący wnieśli do sądu odsyłającego [Bezirksgericht Villach (sądu rejonowego w Villach)], na rozprawie w dniu 10 maja 2017 r., sprzeciw w sprawie podziału sumy uzyskanej z przymusowej licytacji, a następnie wytoczyli przewidziane w EO powództwo przeciwegzekucyjne przeciwko pozwanemu.

23. Powyższym powództwem przeciwegzekucyjnym skarżący żądają stwierdzenia, że ustalony w postanowieniu o podziale przydział na rzecz pozwanego w wysokości 279 980,43 EUR jest nieważny, ponieważ: (i) dłużniczce przysługują wobec pozwanego roszczenia odszkodowawcze⁷ przynajmniej w tej samej wysokości co wierzytelność z tytułu pożyczki, w związku z czym żadna wierzytelność już nie istnieje (skarżący utrzymują, że dłużniczka potwierdziła, iż pozwany udzielił im zleceń bez jej wiedzy i zgody); oraz (ii) dokument stwierdzający istnienie zobowiązania i ustanawiający zastaw (hipotekę) z czerwca 2014 r. jest jedynie formalny i został sporządzony w tym celu, aby uprzedzić dostęp skarżących do domu i go uniemożliwić.

5 Pozwany wyjaśnił, że ta kwota wynika z potrącenia wierzytelności z tytułu pożyczki i wierzytelności wzajemnej. Dłużniczka zażądała od pozwanego zapłaty 70 000 EUR tytułem pracy w nadgodzinach. Następnie, w ramach postępowania prowadzonego we Włoszech, pozwany wystąpił do dłużniczki o zapłatę ok. 380 000 EUR tytułem zakupu domu oraz prac remontowych. Według pozwanego *formalnie* dom należał tylko do dłużniczki, która była wpisana jako jego jedyna właścicielka, natomiast środki finansowe były zapewniane przez pozwanego. Strony doszły ostatecznie do porozumienia, na mocy którego ustalono, że pozwany ma otrzymać kwotę uiszczoną tytułem nabycia domu i zapłacić dłużniczce wynagrodzenie za nadgodziny (w części), a ponadto że pozostająca do zapłaty kwota wynosi 349 772,95 EUR.

6 Zgodnie z rozporządzeniem (WE) nr 805/2004 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 21 kwietnia 2004 r. w sprawie utworzenia europejskiego tytułu egzekucyjnego dla roszczeń bezspornych (Dz.U. 2004, L 143, s. 15).

7 Skarżący podnoszą, że w dniu 21 lipca 2015 r. dłużniczka wytoczyła przeciwko pozwanemu przed sądem cywilnym w Rzymie powództwo o odszkodowanie w wysokości 517 340 EUR. W związku z tym „z owych okoliczności wynika, że zabezpieczona zastawem (hipoteką) wierzytelność pozwanego już nie istnieje”.

24. Pozwany podniósł względem powództwa przeciwegzekucyjnego zarzut braku jurysdykcji. Skarżący utrzymują, że sąd odsyłający ma jurysdykcję zgodnie z art. 24 rozporządzenia Bruksela I bis.

25. W tym kontekście Bezirksgericht Villach (sąd rejonowy w Villach) postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

„[1] Czy art. 24 pkt 5 [rozporządzenia Bruksela I bis] należy interpretować w ten sposób, że przewidziane w § 232 [EO] powództwo przeciwegzekucyjne przysługujące w przypadku braku zgody co do podziału sumy uzyskanej z licytacji sądowej objęte jest zakresem stosowania tej normy również w takim przypadku, gdy powództwo jednego zastawnika (wierzyciela hipotecznego) przeciwko innemu zastawnikowi (wierzycielowi hipotecznemu)

- a) opiera się na zarzucie, że zabezpieczona prawem zastawu (hipoteką) jego wierzytelność z tytułu pożyczki już nie istnieje z uwagi na występowanie wierzytelności wzajemnej dłużnika z tytułu odszkodowania, oraz
- b) ponadto – podobnie jak w przypadku powództwa o uznanie czynności prawnej za bezskuteczną – opiera się na zarzucie, że ustanowienie prawa zastawu (hipoteki) dla tej wierzytelności z tytułu pożyczki jest z uwagi na uprzywilejowanie wierzyciela bezskuteczne?

[2] W przypadku udzielenia odpowiedzi przeczącej na pytanie pierwsze:

Czy art. 24 pkt 1 [rozporządzenia Bruksela I bis] należy interpretować w ten sposób, że przewidziane w § 232 [EO] powództwo przeciwegzekucyjne przysługujące w przypadku braku zgody co do podziału sumy uzyskanej z licytacji sądowej objęte jest zakresem stosowania tej normy

również w takim przypadku, gdy powództwo jednego zastawnika (wierzyciela hipotecznego) przeciwko innemu zastawnikowi (wierzycielowi hipotecznemu)

- a) opiera się na zarzucie, że zabezpieczona prawem zastawu (hipoteką) jego wierzytelność z tytułu pożyczki już nie istnieje z uwagi na występowanie wierzytelności wzajemnej dłużnika z tytułu odszkodowania, oraz
- b) ponadto – podobnie jak w przypadku powództwa o uznanie czynności prawnej za bezskuteczną – opiera się na zarzucie, że ustanowienie prawa zastawu (hipoteki) dla tej wierzytelności z tytułu pożyczki jest z uwagi na uprzywilejowanie wierzyciela bezskuteczne?”.

26. Uwagi na piśmie zostały przedstawione Trybunałowi przez skarżących, pozwanego, rządy portugalski i szwajcarski oraz Komisję. Strony te, z wyjątkiem obu rządów, przedstawiły ponadto uwagi ustne na rozprawie, która odbyła się w dniu 16 stycznia 2019 r.

III. Analiza

A. Podsumowanie stanowisk stron

27. Skarżący podnoszą w istocie, że możliwe jest powołanie się na podstawę jurysdykcji zastrzeżoną dla postępowań, których przedmiotem jest wykonanie orzeczeń, zgodnie z art. 24 pkt 5 rozporządzenia Bruksela I bis, lub, jeżeli jednak nie jest to możliwe, na podstawę jurysdykcji przewidzianą w art. 24 pkt 1 owego rozporządzenia, między innymi z tej przyczyny, że powództwo przeciwegzekucyjne wykazuje bezpośredni związek ze postępowaniem egzekucyjnym.

28. Pozwany co do zasady twierdzi, że art. 24 pkt 5 rzeczonoego rozporządzenia nie znajduje zastosowania do przedmiotowego powództwa. Utrzymuje on, że powództwu brakuje bezpośredniego związku ze środkami egzekucyjnymi władzy państwowej; dąży się do sprawdzenia pod względem materialnym prawa zastawu (hipoteki) pozwanego. Ze względu na swój charakter wniesiony pozew odpowiada powództwu o uznanie czynności prawnej za bezskuteczną, a co się tyczy takich powództw Trybunał orzekł już, że ta podstawa jurysdykcji nie znajduje do nich zastosowania⁸. Powyższy wniosek musi więc dotyczyć także sytuacji, w której żądanie uznania czynności prawnej za bezskuteczną dokonywane jest w drodze sprzeciwu od podziału i późniejszego powództwa przeciwegzekucyjnego. Ponadto art. 24 pkt 1 rozporządzenia Bruksela I bis nie ma zastosowania, ponieważ w przypadku powództwa przeciwegzekucyjnego nie występuje związek z miejscem, w którym położony jest dom (powództwo przeciwegzekucyjne zostało wytoczone dopiero po sprzedaniu nieruchomości w drodze licytacji sądowej).

29. Rząd portugalski i Komisja podnoszą zasadniczo, że z wyroków z dnia 4 lipca 1985 r., AS Autoteile (220/84, EU:C:1985:302), z dnia 10 stycznia 1990 r., Reichert i Kockler (C-115/88, EU:C:1990:3) („wyrok Reichert I”) i z dnia 16 listopada 2016 r., Schmidt (C-417/15, EU:C:2016:881) wynika, iż powództwo przeciwegzekucyjne analizowane w niniejszej sprawie nie jest objęte zakresem stosowania art. 24 pkt 1 i 5 rozporządzenia Bruksela I bis.

30. Rząd szwajcarski zasadniczo twierdzi, że powództwo przeciwegzekucyjne wpisuje się w ramy postępowań egzekucyjnych, w związku z czym wchodzi w zakres stosowania art. 24 pkt 5 rozporządzenia Bruksela I bis. W razie uznania, że takie powództwo stanowi również skargę pauliańską, kwestia jurysdykcji musiałaby być rozpatrywana oddzielnie. Rząd ten uważa, iż z uwagi na fakt, że na pytanie pierwsze należy udzielić odpowiedzi twierdzącej, pytanie drugie jest bezprzedmiotowe.

B. Ocena

1. Uwagi wstępne

31. Po pierwsze, w swoich uwagach pozwany zasugerował, że Trybunał powinien udzielić odpowiedzi na dodatkowe pytanie prejudycjalne. Tego wniosku nie można uwzględnić, ponieważ tylko sąd krajowy jest kompetentny do ustalania i oceniania okoliczności faktycznych toczącego się przed nim sporu, jak również do interpretowania i stosowania prawa krajowego⁹. Stronom nie przysługuje uprawnienie do dokonywania zmian w treści pytań skierowanych do Trybunału przez sąd odsyłający¹⁰, zaś zadaniem Trybunału nie jest badanie innych pytań prejudycjalnych przedstawionych przez strony w postępowaniu głównym¹¹. Owe strony mogą wprowadzić sugerować pytania prejudycjalne sądowi odsyłającemu, jednak ten nie jest związany wnioskami w tym przedmiocie przy zwracaniu się do Trybunału z wnioskiem o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym.

32. Po drugie, wydaje się, że między stronami istnieją pewne różnice zdań dotyczące tego, co stanowi przedmiotowy zastaw (przedmiotową hipotekę) w sporze w postępowaniu głównym. Na rozprawie strony zdawały się podnosić, że była to albo ugoda zawarta we Włoszech pomiędzy pozwanym a dłużniczką, albo sporządzony przez austriackiego notariusza akt, którego przedmiotem była owa ugoda. Z postanowienia odsyłającego jasno jednak wynika, że podstawą ustanowienia zastawu (hipoteki) na domu w Villach był dokument ustanawiający zastaw (hipotekę), który został sporządzony

⁸ Wyrok z dnia 26 marca 1992 r., Reichert i Kockler („wyrok Reichert II”), C-261/90, EU:C:1992:149.

⁹ Wyrok z dnia 11 września 2008 r., Eckelkamp i in., C-11/07, EU:C:2008:489, pkt 32 i przytoczone tam orzecznictwo.

¹⁰ Wyrok z dnia 6 października 2015 r., T-Mobile Czech Republic i Vodafone Czech Republic, C-508/14, EU:C:2015:657, pkt 28 i przytoczone tam orzecznictwo.

¹¹ Zobacz podobnie wyroki: z dnia 11 lipca 2013 r., Belgian Electronic Sorting Technology, C-657/11, EU:C:2013:516, pkt 31; z dnia 8 czerwca 2016 r., Hünnebeck, C-479/14, EU:C:2016:412, pkt 36 i przytoczone tam orzecznictwo.

w Wiedniu przez austriackiego notariusza między pozwanym a dłużniczką. Prawo zastawu (hipoteka) zostało ustanowione w dniu 18 czerwca 2014 r. Wyroki na korzyść skarżących stały się wykonalne dopiero po tej dacie. Zaświadczenie europejskiego tytułu egzekucyjnego zostało nadane zawartej w dniu 7 maja 2014 r. ugodzie sądowej w dniu 3 września 2015 r., tj. rok po ustanowieniu prawa zastawu (hipoteki) na rzeczonym domu.

33. Sąd odsyłający w istocie zwraca się do Trybunału o ustalenie, czy zasady jurysdykcji wyłącznej, które ustanowiono w art. 24 pkt 1 i 5 rozporządzenia Bruksela I bis, należy – w odniesieniu do „powództwa przeciwegzekucyjnego” – badać na podstawie funkcji powództwa w całości, czy też na podstawie poszczególnych faktycznie podniesionych zarzutów.

34. Jak wyjaśnię w dalszej części mojej analizy, art. 24 pkt 1 i 5 owego rozporządzenia nie mają zastosowania w niniejszej sprawie. Doszedłem jednak do wniosku, że podstawę prawną jurysdykcji sądu odsyłającego w niniejszej sprawie może stanowić art. 7 pkt 1 rzeczonoego rozporządzenia.

2. Pierwsze pytanie prejudycjalne (art. 24 pkt 5 rozporządzenia Bruksela I bis)

35. Uważam (podobnie jak Komisja), że uznanie powództwa przeciwegzekucyjnego *w całości* za procedurę dotyczącą wykonania orzeczeń byłoby niezgodne z wyjątkowym charakterem zasad jurysdykcji wyłącznej, które ustanowiono w art. 24 pkt 5 rozporządzenia Bruksela I bis, skoro takie powództwo może być ukształtowane w bardzo różny sposób i obejmować dalece zróżnicowane roszczenia.

36. Jest tak szczególnie dlatego, że ów przepis nie może być interpretowany szerzej, aniżeli wymaga tego jego cel (wyrok z dnia 26 marca 1992 r., Reichert II, pkt 25).

37. Prawdą jest, że powództwo w postępowaniu głównym zostało wytoczone w związku z podziałem sumy uzyskanej z licytacji sądowej oraz że ostatecznym celem skarżących jest ich zaspokojenie z sumy uzyskanej z tejże licytacji. Nie oznacza to jednak, że automatycznie zachodzi ścisły związek z „przywróceniem, ograniczeniem lub zajęciem ruchomości lub nieruchomości w celu zapewnienia skutecznego wykonania orzeczeń i dokumentów urzędowych”, który jest wymagany w świetle wyroku Reichert II (wyrok Reichert II, pkt 26, 27) oraz w świetle sprawozdania P. Jenarda¹².

38. W związku z tym aby ustalić istnienie takiego ścisłego związku (i jurysdykcji wyłącznej), konieczne jest zbadanie każdego konkretnego roszczenia. Innymi słowy – w niniejszej sprawie należy odrzucić ogólne i abstrakcyjne podejście do kwalifikacji powództwa, ponieważ tylko w taki sposób można zachować zgodność z duchem i celem ustanowionego wyjątku.

a) Pierwszy zarzut skarżących

39. Skarżący utrzymują, że zabezpieczona prawem zastawu (hipoteką) wierzytelność z tytułu pożyczki już nie istnieje z uwagi na występowanie wierzytelności wzajemnej dłużniczki wobec pozwanego z tytułu odszkodowania. Zweryfikowanie zasadności tego zarzutu wymagałoby jednak od sądu odsyłającego przeprowadzenia badania dalece wykraczającego poza kwestie dotyczące samego przeprowadzenia licytacji sądowej.

¹² Sprawozdanie P. Jenarda dotyczące protokołów z dnia 3 czerwca 1971 r. w sprawie wykładni przez Trybunał Sprawiedliwości Konwencji z dnia 29 lutego 1968 r. o wzajemnym uznawaniu spółek i osób prawnych oraz Konwencji z dnia 27 września 1968 r. o jurysdykcji i wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.U. 1979, C 59, s. 66).

40. Taka sytuacja byłaby porównywalna do sytuacji rozpatrywanej w wyroku AS Autoteile¹³, w którym Trybunał odrzucił argument, że strona – we wniosku w sprawie sprzeciwu wobec wszczęcia egzekucji wniesionym do sądu umawiającego się państwa, w którym ma ona zostać przeprowadzona – może powoływać zarzut potrącenia roszczenia stanowiącego przedmiot egzekucji z roszczeniem, w odniesieniu do którego sądom owego państwa nie przysługiwałaby jurysdykcja, gdyby zostało ono zgłoszone w sposób autonomiczny. Trybunał oparł się na systematyce konwencji brukselskiej¹⁴ i wyjątkowym charakterze jej art. 16 oraz stwierdził, że przedmiotowy wniosek sprzeciwia się podziałowi właściwości między sądy miejsca zamieszkania pozwanego a sądy miejsca przeprowadzenia postępowania egzekucyjnego.

41. Taką sytuację można porównać z sytuacją w niniejszej sprawie, w której roszczenie odszkodowawcze pozostaje w związku z wierzytelnością stanowiącą przedmiot egzekucji i w której sąd nadzorujący egzekucję nie miałby jurysdykcji krajowej, gdyby owa wierzytelność wzajemna została zgłoszona autonomicznie (innymi słowy gdyby była ona przedmiotem autonomicznego powództwa).

42. Rozciągnięcie wyłącznej jurysdykcji krajowej na taki przypadek – dotyczący wierzytelności lub roszczeń wynikających z czynu niedozwolonego, które prima facie pozostają autonomiczne względem wniosku o egzekucję – wykraczałoby ponad to, co jest wymagane do osiągnięcia celu omawianego przepisu.

43. W związku z tym zarzut pierwszy nie stanowi uzasadnienia dla stosowania podstawy jurysdykcji wyłącznej sądu odsyłającego przewidzianej w art. 24 pkt 5 rozporządzenia Bruksela I bis.

b) Drugi zarzut skarżących

44. Przedmiotowy zarzut dotyczy aktu notarialnego z dnia 13 czerwca 2014 r., w którym stwierdzono istnienie zobowiązania. W tym kontekście zdaje się, że skarżący kwestionują dokument, na podstawie którego przeprowadzono licytację sądową, natomiast nie kwestionują samego sposobu przeprowadzenia postępowania przez organy egzekucyjne. W związku z tym można uznać, że istnieje tu paralela z wyrokiem Reichert II.

45. W pkt 28 owego wyroku Trybunał orzekł, że celem powództwa takiego jak przewidziana w prawie francuskim skarga pauliańska rzeczywiście jest ochrona interesów wierzycieli. „Nie służy [ona jednak] uzyskaniu postanowienia w postępowaniu dotyczącym »przywrócenia, ograniczenia lub zajęcia ruchomości lub nieruchomości w celu zapewnienia skutecznego wykonania orzeczeń i dokumentów urzędowych«, w związku z czym nie jest objęta zakresem stosowania art. 16 ust. 5 konwencji [brukselskiej]”.

46. W świetle powyższych rozważań art. 24 pkt 5 rozporządzenia Bruksela I bis (którego treść zasadniczo odpowiada art. 16 ust. 5 konwencji brukselskiej) należy interpretować w ten sposób, że powództwo przeciwegzekucyjne przewidziane w § 232 EO nie jest objęte, jako takie, zakresem stosowania art. 24 pkt 5 rzeczonego rozporządzenia. Konieczne jest natomiast zbadanie każdego konkretnego zarzutu. Zarzuty dotyczące nieistnienia wierzytelności leżącej u podstaw licytacji sądowej, a także bezskuteczności ustanowienia prawa zastawu (hipoteki) dla tej wierzytelności z tytułu pożyczki nie wykazują wystarczająco ścisłego związku z postępowaniem egzekucyjnym (sąd odsyłający sam zresztą stwierdza w pkt 45 postanowienia odsyłającego, że taka sytuacja może mieć miejsce) i mogą nie stanowić uzasadnienia dla stosowania podstawy jurysdykcji wyłącznej przewidzianej w art. 24 pkt 5.

¹³ Wyrok z dnia 4 lipca 1985 r., 220/84, EU:C:1985:302. W pkt 13 Trybunał rozważał „kwestię tego, czy – w postępowaniu egzekucyjnym – strona może podnieść zarzut dotyczący wierzytelności, w odniesieniu do której sądom umawiającego się państwa, w którym ma zostać przeprowadzona egzekucja, nie przysługiwałaby jurysdykcja, gdyby wniesiono autonomiczne powództwo dotyczące takiej wierzytelności”.

¹⁴ Konwencja z dnia 27 września 1968 r. o jurysdykcji i wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych (konwencja brukselska) (Dz.U. 1978, L 304, s. 36).

3. *Drugie pytanie prejudycjalne (art. 24 pkt 1 rozporządzenia Bruksela I bis)*

47. Na wypadek udzielenia odpowiedzi przeczącej na pytanie pierwsze sąd odsyłający zwraca się o rozstrzygnięcie, czy podstawę jurysdykcji wyłącznej może stanowić art. 24 pkt 1.

48. Zgadzam się z Komisją, że przy analizowaniu drugiego pytania prejudycjalnego należy z konieczności zastosować ten sam tok rozumowania, ponieważ jurysdykcja wyłączna na podstawie art. 24 pkt 1 również stanowi wyjątek od zasady ogólnej.

49. Na konieczność ścisłej wykładni, zgodnie z którą ten przypadek należy traktować jako wyjątek, wskazano niedawno w wyroku z dnia 16 listopada 2016 r., Schmidt (C-417/15, EU:C:2016:881, pkt 27–34), w którym Trybunał orzekł zasadniczo, że – jeżeli powództwo w postępowaniu głównym obejmuje kilka zarzutów – zbadać należy każdy zarzut, przy czym badanie nie może się opierać na ogólnej kwalifikacji powództwa.

50. W związku z tym, zgodnie z argumentami przedstawionymi w ramach analizy pierwszego pytania prejudycjalnego (które w praktyce znajdują zastosowanie na potrzeby niniejszych rozważań), badanie przeprowadzane na podstawie art. 24 pkt 1 rozporządzenia Bruksela I bis powinno dotyczyć każdego konkretnego zarzutu.

51. Pragnę ponownie odwołać się do wspomnianego powyżej wyroku Schmidt (pkt 34): „[...] aby ustalić jurysdykcję sądu państwa członkowskiego, w którym nieruchomości jest położona, nie wystarczy okoliczność, że powództwo ma związek z prawem rzeczowym na nieruchomości lub z nieruchomością”.

52. Skarżący domagają się, aby suma uzyskana z licytacji sądowej nie przypadła (w całości) pozwanemu. Według sądu odsyłającego „kwesti[ą] zasadniczą [jest to], czy i jak dalece pozwany wierzyciel uczestniczy w podziale”. W tym zakresie powództwo opiera się na dwóch zarzutach, mianowicie: (i) na zarzucie dotyczącym wierzytelności/roszczenia, zgodnie z którym wierzytelność z tytułu pożyczki już nie istnieje; oraz (ii) na zarzucie dotyczącym prawa zastawu (hipoteki), zgodnie z którym prawo zastawu (hipoteki) dla tej wierzytelności z tytułu pożyczki zostało ustanowione z zamiarem wyrządzenia szkody.

a) Pierwszy zarzut skarżących

53. Z powyższego wynika, że pierwszy podniesiony w niniejszej sprawie zarzut jest pozbawiony charakteru rzeczowego, ponieważ spór dotyczy istnienia praw w stosunkach między dłużniczką a pozwanym. Owe prawa stanowiły podstawę dla ustanowienia przez pozwanego przedmiotowego zastawu (hipoteki) i późniejszego przeprowadzenia postępowania egzekucyjnego.

54. Prawdą jest, że istnienie wierzytelności i powiązanego z nią prawa stanowiło podstawę dla ustanowienia rzeczowego prawa zastawu (hipoteki) i podjęcia następnie postępowania egzekucyjnego. Jak jednak w kontekście tego zarzutu wskazała Komisja, prawo rzeczowe nie stanowi ani głównego motywu wytoczenia powództwa, ani przedmiotu sporu. Aby ustalić, że wierzytelność pozwanego wierzyciela wobec dłużniczki już nie istnieje, nie trzeba szczegółowo analizować okoliczności faktycznych. Nie ma także potrzeby stosowania przepisów i zwyczajów miejsca, w którym nieruchomości jest położona (co stanowi jedyną okoliczność uzasadniającą jurysdykcję wyłączną). Z analizy zarzutu pierwszego wynika, że niejako na zasadzie rykoszetu dotyka on kwestii ustanowienia rzeczowego prawa zastawu (hipoteki) i postępowania egzekucyjnego, które to kwestie nie stanowią jednak głównego motywu wytoczenia powództwa.

b) Drugi zarzut skarżących

55. Skarżący podważają skuteczność ustanowienia hipoteki nr 1 na rzecz pozwanego. Z postanowienia odsyłającego wynika, że ów zarzut należy uznać za skargę pauliańską. W tym względzie ewidentnie istnieje paralela z wyrokiem Reichert I (wyrok Reichert I, pkt 12).

56. Trybunał uznał w nim, że „[francuska] skarga pauliańska opiera się jednak na wierzytelności, a więc prawie osobistym przysługującym wierzycielowi wobec jego dłużnika, i ma ona na celu utrzymanie gwarancji zaspokojenia wierzyciela, jaką dla wierzyciela stanowi majątek dłużnika. Jeżeli powództwo zostaje uwzględnione, skutkuje ono wyłącznie dla wytaczającego je wierzyciela bezskutecznością czynności rozporządzającej dokonanej przez dłużnika ze szkodą dla jego praw”.

57. Skarżący podnoszą, że ustanowienie prawa zastawu (hipoteki) dla przedmiotowej wierzytelności zostało dokonane z zamiarem ich pokrzywdzenia i uniemożliwienia im dostępu do nieruchomości.

58. Analiza spełnienia przesłanek wystąpienia ze skargą pauliańską nie wiąże się jednak automatycznie z oceną ściśle związaną z nieruchomością w Villach, co samo w sobie uzasadniałoby zastosowanie reguły jurysdykcji wyłącznej (wyrok z dnia 16 listopada 2016 r., Schmidt, C-417/15, EU:C:2016:881).

59. Nawet jeżeli można ustalić istnienie pewnego związku między powództwem a ową nieruchomością i powiązanymi prawami odnoszącymi się do jej zajęcia, to owe łączniki nie są na tyle silne, aby możliwe było ustanowienie jurysdykcji wyłącznej na podstawie art. 24 pkt 1 rozporządzenia Bruksela I bis.

60. W konsekwencji rzeczony przepis nie ma zastosowania do sporu takiego jak w postępowaniu głównym.

61. Niemniej jednak uważam, że – aby sądowi odsyłającemu udzielić odpowiedzi, która pozwoli mu rozstrzygnąć zawisły przed nim spór – konieczne jest, by Trybunał zbadał także potencjalną możliwość zastosowania w niniejszej sprawie art. 7 pkt 1 rozporządzenia Bruksela I bis¹⁵ (który odnosi się do spraw dotyczących umowy).

4. Artykuł 7 pkt 1 rozporządzenia Bruksela I bis

62. Prawdą jest, że sąd odsyłający nie zwraca się wprost do Trybunału o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym w przedmiocie innych przepisów o jurysdykcji zawartych w tym rozporządzeniu.

63. Niemniej „[o]koliczność, iż sąd krajowy powołał się formalnie w pytaniu prejudycjalnym na określone przepisy prawa Unii, nie stoi na przeszkodzie temu, by Trybunał przekazał temu sądowi wszelkie wskazówki dotyczące wykładni, które mogą być pomocne w rozstrzygnięciu rozpatrywanej przez niego sprawy, niezależnie od tego, czy sąd krajowy powołał się na nie w treści pytań. W tym zakresie do Trybunału należy wyprowadzenie z całości informacji przedstawionych mu przez sąd krajowy, a w szczególności z uzasadnienia postanowienia odsyłającego, tych aspektów prawa Unii, które wymagają dokonania wykładni w świetle przedmiotu sporu”¹⁶.

64. Z uwagi na fakt, że w szczególności w wyrokach Reichert I i Reichert II¹⁷ Trybunał orzekł, iż skarga pauliańska nie jest objęta zakresem stosowania ani art. 16 ust. 1 konwencji brukselskiej (którego treść zasadniczo odpowiada art. 24 pkt 1 rozporządzenia Bruksela I bis), ani art. 5 ust. 3, art. 16 ust. 5 (których treść obecnie zasadniczo odpowiada art. 24 pkt 5 rzeczzonego rozporządzenia) i art. 24 tej

15 Porównaj wyrok z dnia 28 czerwca 1978 r., Simmenthal, 70/77, EU:C:1978:139, pkt 57.

16 Wyrok z dnia 29 września 2016 r., Essent Belgium, C-492/14, EU:C:2016:732, pkt 43.

17 Są to, odpowiednio, wyroki: z dnia 10 stycznia 1990 r., Reichert i Kockler, C-115/88, EU:C:1990:3; z dnia 26 marca 1992 r., Reichert i Kockler, C-261/90, EU:C:1992:149.

konwencji, konieczne jest uznanie albo że zasada „actor sequitur forum rei” nie doznaje żadnych wyjątków w sprawach dotyczących skargi pauliańskiej, albo że jedynym alternatywnym sądem jest sąd miejsca wykonania zobowiązania, o którym mowa w art. 5 ust. 1 konwencji brukselskiej¹⁸ (a obecnie w art. 7 pkt 1 rozporządzenia Bruksela I bis): z systematyki omawianego rozporządzenia wynika, że jeżeli nie ma zastosowania jego art. 24 (jurysdykcja wyłączna), to można powołać się na art. 7 (jurysdykcja szczególna).

65. Uważam, że prawidłowy jest drugi z członów tej alternatywy.

66. Tego rodzaju podejście zostało już na przykład potwierdzone przez krajowe sądy najwyższe (choćby przez włoski Corte di cassazione, który zezwolił jednej ze stron (p. Corkran) na podważenie umowy, na podstawie której jej dłużnik (były małżonek) sprzedał nieruchomości położoną we Włoszech spółce z siedzibą na Brytyjskich Wyspach Dziewiczych¹⁹).

67. Co istotniejsze, w toku postępowania przed Trybunałem oraz jeszcze przed przeprowadzeniem rozprawy w niniejszej sprawie Trybunał również potwierdził to podejście w wyroku Feniks²⁰, który dotyczył skargi pauliańskiej.

68. W wyroku Feniks Trybunał orzekł, że jeżeli skarga pauliańska jest wytaczana w oparciu o wiarygodność stanowiącą owoc zobowiązań podjętych przez zawarcie umowy, wierzyciel może wytoczyć takie powództwo przed sądy „miejsca wykonania danego zobowiązania”. Gdyby było inaczej, wierzyciel byłby zmuszony do wytoczenia powództwa przed sądy miejsca zamieszkania lub siedziby pozwanego, która to jurysdykcja mogłaby być pozbawiona jakiegokolwiek związku ze zobowiązaniami dłużnika wobec wierzyciela. W owym przypadku z faktu, że powództwo zostało wytoczone przez wierzyciela celem zabezpieczenia jego interesów związanych z wykonaniem zobowiązań wywodzonych z umowy o roboty budowlane, wynika, że „miejscem wykonania danego zobowiązania” jest, zgodnie z umową, miejsce, w którym roboty te zostały wykonane. Trybunał stwierdził, że taka konstrukcja odpowiada celowi przewidywalności przepisów o jurysdykcji, tym bardziej że podmiot prowadzący działalność zawodową zawierający w charakterze kupującego umowę sprzedaży nieruchomości może – gdy wierzyciel jego kontrahenta podnosi, że umowa ta nadmiernie utrudnia wykonanie przez tego kontrahenta zobowiązań podjętych względem tego wierzyciela – racjonalnie oczekiwać, iż zostanie pozwany przed sądem miejsca wykonania owych zobowiązań.

69. Zwrotu „sprawy dotyczące umowy” nie należy rozumieć jako odnoszącego się do sposobu kwalifikowania danego stosunku prawnego w świetle odnośnych przepisów krajowych (wyrok z dnia 17 czerwca 1992 r., Handte, C-26/91, EU:C:1992:268, pkt 10). Ogólnie rzecz biorąc, w tym względzie nie należy zanadto polegać na brzmieniu art. 7 pkt 1 [rozporządzenia Bruksela I bis], ponieważ niektóre wersje językowe owego przepisu sformułowane są szerzej („en matière contractuelle” w języku francuskim; „in materia contrattuale” w języku włoskim; „matters relating to a contract” w języku angielskim), niektóre wężiej („verbintenissen uit overeenkomst” w języku niderlandzkim), a niektóre zaś w sposób pośredni („wenn ein Vertrag oder Ansprüche aus einem Vertrag den Gegenstand des Verfahrens bilden” w języku niemieckim)²¹.

18 I. Pretelli, op.cit., s. 603. Zobacz także podobnie A. Borrás, I. Neophytou, F. Pocar, *13th Report On National Case Law Relating To The Lugano Conventions*, maj 2012. Co się tyczy skargi pauliańskiej zob. także (często cytowany) U. Göranson, Actio Pauliana outside bankruptcy and the Brussels Convention, w: *Law and Reality – Essays on National and International Procedural Law in Honour of Voskuil*, Dordrecht 1992, w szczególności s. 101 i nast.

19 I. Pretelli, Cass. sez. Un. 7.3.2003 n. 6899, Corkran c. Casa Napoleone Ltd e Cashin, w: *Rev. crit. dr. int. pr.*, 2003, s. 612 i nast.

20 Wyrok z dnia 4 października 2018 r., Feniks, C-337/17, EU:C:2018:805. Z uwagi na dużą liczbę odesłań do owego wyroku w dalszej części opinii będę go nazywał po prostu „wyrokiem Feniks”.

21 Zobacz D. Martiny, Internationale Zuständigkeit für „vertragliche Streitigkeiten”, w: *Einheit und Vielfalt des Rechts: Festschrift für Reinhold Geimer zum 65. Geburtstag*, 2002, s. 641, 648; U. Magnus, M. Mankowski, *ECPII Commentary – Volume I, Brussels I bis Regulation*, s. 163.

70. W niniejszej sprawie skarżący wykonali prace remontowe w należącym do dłużniczki domu w Villach na podstawie zawartej z nią umowy (zawartych z nią umów). Dłużniczka nie uiściła następnie kosztów (wszystkich) tych prac.

71. W związku z tym skoro stosunki umowne łączą skarżących i dłużniczkę – czyli umowy o wykonanie w domu prac remontowych [a potencjalnie także dłużniczkę i pozwanego – czyli na przykład ustanowienie prawa zastawu (hipoteki) w księdze wieczystej] skarżący mogą się powołać na art. 7 pkt 1 lit. a) rozporządzenia Bruksela I bis w celu wytoczenia powództwa przed sądy „miejsca wykonania danego zobowiązania”, tj. w Austrii, czyli w miejscu, w którym wykonano prace remontowe.

72. Z wyroku Feniks można wyprowadzić następujące przesłanki pozwalające uzasadnić stosowanie w odniesieniu do skargi pauliańskiej podstawy jurysdykcji mającej zastosowanie w sprawach z zakresu odpowiedzialności ex contractu.

73. Po pierwsze, pomiędzy skarżącymi a pozwanym musi istnieć trójstronna relacja. Wszyscy są wierzycielami dłużniczki: zasadniczo stosunek umowny istnieje między skarżącymi a dłużniczką, natomiast nie istnieje on pomiędzy wierzycielami (tj. pomiędzy skarżącymi a pozwanym).

74. Po drugie, skarżącym przysługują przeciwko pozwanemu roszczenia wynikające z naruszenia zobowiązań podjętych przez dłużniczkę wobec skarżących. Jak orzekł Trybunał w pkt 42 wyroku Feniks „zarówno przysługująca spółce Feniks gwarancja zaspokojenia jej roszczeń ustanowiona na majątku jej dłużnika, jak i powództwo o stwierdzenie bezskuteczności umowy sprzedaży zawartej przez dłużnika z osobą trzecią *mają swoje źródło w zobowiązaniu dobrowolnie podjętym przez spółkę Coliseum wobec spółki Feniks poprzez zawarcie umowy*” (podkreślenie własne).

75. Po trzecie, nastąpiło przeniesienie składników majątku dłużnika na osobę trzecią, którą w tym przypadku jest pozwany. Dokonanie owej czynności odbyło się z pokrzywdzeniem skarżących, którzy dochodzą praw przysługujących im z umowy zawartej z dłużniczką.

76. Ze zobowiązaniami umownymi mamy do czynienia wówczas, gdy (jak wskazano w pkt 44 wyroku Feniks) „skarga pauliańska [...] jest wytoczona w oparciu o wiarygodność stanowiącą owoc zobowiązań podjętych poprzez zawarcie umowy”.

77. Z wyroku Feniks nie wynika (przynajmniej nie w sposób bezpośredni), że pozwany musiał wiedzieć o pierwszej umowie; nie wynika z niego także wymóg istnienia zamiaru pokrzywdzenia. W niniejszej sprawie – ze względu na powiązania osobowe i organizacyjne między dłużniczką a osobą trzecią (pozwanym) – osoba trzecia z pewnością miała jednak na ten temat wiedzę, a być może występował nawet zamiar pokrzywdzenia²². W istocie choć prawdą jest, że informacje przedstawione Trybunałowi w tym względzie są ograniczone, można wskazać, iż – przynajmniej prima facie – chwila ustanowienia prawa zastawu (hipoteki) przez dłużniczkę i pozwanego może budzić pewne wątpliwości co do rzeczywistego charakteru podjętej czynności, ponieważ wydaje się, że głównym jej celem było utrudnienie wierzycielom zaspokojenia ich roszczeń (przy czym czas dokonania owej czynności nie był raczej przypadkowy). Podczas rozprawy skarżący wskazali na wystąpienie określonego ciągu zdarzeń: najpierw jeden z wierzycieli zgłosił wiarygodność, a w odniesieniu do domu w Villach istniał już tytuł egzekucyjny (choć na owym etapie roszczenie nie zostało uwzględnione), a dopiero wówczas ustanowiono prawo zastawu (hipoteki). W każdym razie jasne jest, że pozwany wiedział o tych okolicznościach, a także o zobowiązaniach umownych dłużniczki przed ustanowieniem prawa zastawu (hipoteki).

²² Zobacz w tym względzie analogicznie „[...] mimo że w takich okolicznościach sądy krajowe mogą, analizując odrębnie każdy przypadek i opierając się na obiektywnych przesłankach, wziąć pod uwagę zachowanie danych osób stanowiące nadużycie lub oszustwo i odmówić im, w stosownym przypadku, możliwości zastosowania przywołanych przez te osoby przepisów prawa [Unii], muszą one jednocześnie, w ramach oceny takiego zachowania, rozważyć cele tych przepisów” (wyrok z dnia 9 marca 1999 r., Centros, C-212/97, EU:C:1999:126, pkt 25).

78. Z powyższych rozważań wynika, że rozwiązanie przedstawione w wyroku Feniks można przenieść na grunt niniejszej sprawy.

79. Zweryfikowanie tej kwestii będzie należało ostatecznie do sądu odsyłającego, natomiast ciężar przedstawienia okoliczności faktycznych uzasadniających stosowanie podstawy jurysdykcji przewidzianej w art. 7 rozporządzenia Bruksela I bis spoczywa zasadniczo na skarżącym²³ (tj. na stronie powołującej konkretną podstawę jurysdykcji przewidzianą w owym art. 7). W trakcie rozprawy strony miały możliwość zajęcia stanowiska w sprawie wyroku Feniks; w szczególności skarżący przekonywali, że uwiarygadnia on ich twierdzenie o jurysdykcji wyłącznej sądu odsyłającego.

80. Jak słusznie podniosła Komisja podczas rozprawy, trójstronne relacje w owych dwóch sprawach wydają się być porównywalna. Można uznać, że pozwany wiedział, iż dłużniczka nie spełniła swoich zobowiązań umownych zaciągniętych wobec skarżących. W istocie, jak wynika z akt sprawy, którymi dysponuje Trybunał, to pozwany zlecił wykonanie prac i był odpowiedzialny za ich nadzorowanie, a ponadto, w toku trwających od 2013 r. postępowań, w których uczestniczyli skarżący oraz dłużniczka [tj. jeszcze przed ustanowieniem w 2014 r. prawa zastawu (hipoteki)], pozwany zawsze występował w charakterze świadka powoływanego przez dłużniczkę.

81. Pozwany wyjaśnił na rozprawie, że architekt (K. Egger, który jest jednym ze skarżących w niniejszej sprawie) i dłużniczka zawarli umowę ramową, zgodnie z którą K. Egger działał nie tylko jako architekt, lecz także jako główny wykonawca (co oznacza, że poszczególne umowy z innymi przedsiębiorstwami były zawierane pod jego kierownictwem). Rzeczone przedsiębiorstwa wysunęły wobec dłużniczki roszczenia w związku z niezapłaconymi fakturami. Pozwany zapewnił środki finansowe na zakup domu i wykonanie prac remontowych „oraz częściowo działał jako osoba umocowana i podpisywał umowy”.

82. Przekształcone rozporządzenia Bruksela I ma dwa główne cele. Po pierwsze, jest nim zapewnienie silniejszej ochrony osobom mającym miejsce zamieszkania lub siedzibę w Unii poprzez umożliwienie stronie powodowej łatwego dostępu do sądu, przed którym decyduje się ona wytoczyć powództwo. Po drugie, owo rozporządzenie pozwala stronie pozwanej racjonalnie przewidzieć to, przed który sąd może zostać pozwana²⁴.

83. Zgadzam się, że należy unikać przypadków, w których pozwany jest pozywany przed sąd, którego nie mógł rozsądnie przewidzieć (motyw 16 rozporządzenia Bruksela I bis; zob. pkt 96 niniejszej opinii), jednak taka sytuacja z pewnością nie ma miejsca w niniejszej sprawie.

84. Z uwagi na fakt, że w wyroku Feniks zakres jurysdykcji w sprawach odpowiedzialności umownej w przypadku powództw wytoczonych przeciwko osobie trzeciej został rozciągnięty na skargę pauliańską mimo braku stosunków umownych łączących powoda i pozwanego, wiedza osoby trzeciej powinna stanowić czynnik ograniczający: tak jak w niniejszej sprawie osoba trzecia musi wiedzieć, że czynność prawna dokonana przez pozwanego i dłużnika powoduje uszczerbek dla wpływających z umowy praw przysługujących innemu wierzycielowi dłużnika (skarżącym).

85. Z postanowienia odsyłającego wynika, że „w zakresie drugiego zarzutu przedmiotowego powództwa strona skarżąca korzysta w ramach podziału w postępowaniu egzekucyjnym wobec strony pozwanej [...] z prawa zaskarżenia czynności prawnej” (tj. ze skargi pauliańskiej). Taka czynność jest w pełni porównywalna ze skargą pauliańską w sprawie, która zakończyła się wydaniem wyroku Feniks.

86. W związku z tym ma zastosowanie podstawa jurysdykcji w sprawach odpowiedzialności umownej i istnieje właściwość sądu odsyłającego.

23 U. Magnus, M. Mankowski, op.cit., s. 145.

24 Wyrok z dnia 19 lutego 2002 r., Besix, C-256/00, EU:C:2002:99, pkt 26. Zobacz U. Magnus, M. Mankowski, op.cit.

87. W zakresie pierwszego zarzutu skarżący kwestionują jednak wiarygodność zabezpieczoną prawem zastawu (hipoteką). W postanowieniu odsyłającym wspomniano o wiarygodności dłużnika z tytułu odszkodowania, natomiast nie wskazano wyraźnie, czy ów zarzut można również uznać za skargę pauliańską w świetle prawa krajowego.

88. Moim zdaniem z wyroku Feniks wynika, że owa kwestia nie jest sama w sobie rozstrzygająca. Zgadzam się z Komisją, że skoro w wyroku Feniks określono przesłanki jurysdykcji w sprawach odpowiedzialności umownej w kontekście skargi pauliańskiej opartej na stosunku umownym, nie należy powoływać się na szczegółowe przesłanki skargi pauliańskiej przewidziane w prawie krajowym, tym bardziej że owe przesłanki będą siłą rzeczy różnić się od siebie w konkretnych państwach członkowskich.

89. Tytułem przykładu: w porządkach prawnych wielu państw członkowskich przewidziano instytucję skargi pauliańskiej, jednak pomiędzy poszczególnymi systemami istnieją wyraźne różnice. Niektóre państwa członkowskie uznają takie powództwo za roszczenie o charakterze umownym, natomiast inne – za roszczenie o charakterze pozaumownym, a z kolei w pewnych państwach członkowskich jego wytoczenie jest możliwe jedynie w ramach postępowania upadłościowego²⁵.

90. W związku z tym jurysdykcja w sprawach odpowiedzialności umownej przewidziana w rozporządzeniu Bruksela I bis nie może zależeć od konkretnego sposobu ukształtowania skargi pauliańskiej w prawie krajowym. Jeżeli skarga pauliańska ma swoje źródło w wykonaniu zobowiązania umownego między skarżącymi a dłużniczką, jurysdykcja w sprawach odpowiedzialności umownej znajduje zastosowanie do powództwa wytoczonego przeciwko osobie trzeciej, na rzecz której dłużniczka przeniosła składniki swojego majątku.

91. W pkt 47 wyroku Feniks Trybunał orzekł, że „[t]aka konstrukcja odpowiada celowi przewidywalności przepisów o jurysdykcji, tym bardziej że podmiot prowadzący działalność zawodową zawierający w charakterze kupującego umowę sprzedaży nieruchomości – gdy wierzyciel jego kontrahenta podnosi, że umowa ta nadmiernie utrudnia wykonanie przez tego kontrahenta zobowiązań podjętych względem tego wierzyciela – może racjonalnie spodziewać się, że zostanie pozwany przed sądem miejsca wykonania owych zobowiązań”.

92. W związku z tym istotne znaczenie ma wiedza pozwanego o istnieniu odnośnej umowy (odnośnych umów).

93. Należy wskazać, że motyw 21 rozporządzenia Bruksela I bis ma następujące brzmienie: „W interesie zgodnego sprawowania wymiaru sprawiedliwości należy unikać tak dalece, jak jest to tylko możliwe, równoległych postępowań i zapewnić, aby w różnych państwach członkowskich nie zapadały niezgodne ze sobą orzeczenia. Należy przewidzieć jasną i skuteczną regulację w celu wyjaśnienia kwestii zawisłości sprawy i postępowań pozostających w związku, jak również w celu zapobiegania problemom wynikającym z różnego określenia w poszczególnych państwach momentu, od którego postępowanie uważa się za zawisłe. Do celów niniejszego rozporządzenia moment ten powinien zostać określony autonomicznie”.

94. W razie zastosowania wyroku Feniks do niniejszej sprawy jurysdykcję będzie miał austriacki sąd odsyłający, natomiast jeśli chodzi o zagadnienia, które jak się zdaje nadal nie zostały rozstrzygnięte przez sąd włoski (zwłaszcza zaś o kwestię wiarygodności z tytułu odszkodowania przysługującej dłużniczce wobec pozwanego), właściwy będzie sąd włoski. Innymi słowy wydaje się, że w pewnym zakresie nieuniknione jest równoległe prowadzenie postępowań w niniejszej sprawie w dwóch różnych państwach członkowskich.

²⁵ Porównaj U. Göranson, op.cit., s. 89.

95. Strony postępowania we Włoszech nie są jednak tożsame ze stronami postępowania głównego toczącego się w Austrii. Dlatego też wystarczy stwierdzić, że nie zachodzi tu tak ścisły związek, o jakim mowa w motywie 21.

96. Na poparcie zaprezentowanego powyżej rozwiązania pragnę przywołać także motyw 16 rozporządzenia Bruksela I bis, zgodnie z którym „[j]urysdykcja oparta na łączniku miejsca zamieszkania powinna zostać uzupełniona jurysdykcją opartą na innych łącznikach, które powinny zostać dopuszczone ze względu na ścisły związek pomiędzy sądem a sporem prawnym lub w interesie prawidłowego sprawowania wymiaru sprawiedliwości. Istnienie ścisłego związku powinno zagwarantować pewność prawną oraz uniknięcie możliwości pozywania pozwanego przed sąd państwa członkowskiego, którego pozwany nie mógł rozsądnie przewidzieć [...]”.

97. W tym zakresie w niniejszej sprawie można wskazać na istnienie następujących łączników: przedmiotowy dom jest położony w Austrii; to w Austrii wykonano stosowne prace i dokonano świadczenia stosownych usług; faktury zostały wystawione w Austrii; postępowania w sprawie wystawienia tytułów egzekucyjnych przeprowadzono w Austrii; przedmiotowy akt sporządzono przed austriackim notariuszem; prawo zastawu (hipoteki) wpisano do księgi wieczystej w Austrii; postępowania egzekucyjne toczą się w Austrii.

98. W istocie, jak orzekł Trybunał w wyroku z dnia 19 lutego 2002 r., *Besix* (C-256/00, EU:C:2002:99, pkt 31), „za przyjęciem przepisu dotyczącego jurysdykcji w art. 5 ust. 1 konwencji brukselskiej [którego treść odpowiada art. 7 pkt 1 rozporządzenia Bruksela I bis] przemawiały względy prawidłowego sprawowania wymiaru sprawiedliwości i sprawnego przebiegu postępowania [...]. Sąd właściwy dla miejsca wykonania zobowiązania umownego stanowiącego podstawę powództwa będzie zazwyczaj najbardziej predestynowany do orzekania w sprawie, w szczególności z powodu bliskości względem sporu i łatwości w przeprowadzeniu postępowania dowodowego”.

99. Ponadto należy pamiętać, że celem art. 7 rozporządzenia Bruksela I bis jest wyważenie interesów powoda i pozwanego oraz zapewnienie większej równowagi pomiędzy nimi; z kolei gdyby w mocy pozostawał jedynie art. 4 owego rozporządzenia, pozwany/dłużnik znajdowałby się w nadmiernie uprzywilejowanej sytuacji²⁶.

100. Sztywne ustalanie jurysdykcji w oparciu o miejsce zamieszkania lub siedzibę pozwanego w sprawach takich jak niniejsza stwarza potencjalnie pole do nadużyć w zakresie, w jakim możliwe byłoby ustanowienie prawa zastawu (hipoteki) na rzecz osób fizycznych lub prawnych w dowolnym państwie członkowskim Unii i doprowadzenie w ten sposób do sytuacji, w której wierzyciele mogą zostać zaspokojeni z nieruchomości, której własność została przeniesiona na osobę z miejscem zamieszkania lub siedzibą za granicą, dopiero w dalszej kolejności.

101. Wreszcie, jako obiter dictum, być może warto zwrócić uwagę na analizę „Schutzwürdigkeitsgesichtspunkte”, która jest stosowana przez sądy niemieckie w sprawach takich jak niniejsza (zgodnie z nią sprawy powiązane z prawem różnych państw są rozstrzygane w świetle uprzedniej oceny aspektu, który należy objąć ochroną w największym zakresie): jako prawo właściwe należy wybrać prawo regulujące ten spośród trzech stosunków prawnych charakterystycznych dla instytucji skargi pauliańskiej, który zasługuje w najwyższym stopniu na ochronę sądową, tak aby zapewnić zgodność z zasadą „nemo liberalis nisi liberatus”²⁷. W szczególności oznacza to, w dziedzinie prawa materialnego, ochronę wierzyciela w przypadku umowy zawartej dla pozorów w celu pozbawienia go przysługujących mu praw lub w przypadku, w którym prawa nabywcy są w mniejszym stopniu

26 R. Ignatova, *Artykuł 5 Nr. 1 EuGVVO – Chancen und Perspektiven der Reform des Gerichtsstands am Erfüllungsort*, 2005, s. 71 i nast.; M. Lehmann, w: Dickinson/Lein, pkt 4.07; U. Magnus, M. Mankowski, op.cit., s. 143. Zobacz także H. Schack, *Der Erfüllungsort im deutschen, ausländischen und internationalen Privat- und Zivilprozessrecht*, 1985, s. 104; M. Lehmann, ZJP Int. 9 (2004), s. 172, 283.

27 Nikt nie może dokonywać rozporządzeń, jeżeli nie został zwolniony ze swoich zobowiązań; np. upadły nie może przenosić praw własności ani składników majątku. Zobacz K. Lipstein, *Principles of the conflict of laws national and international*, Den Haag 1981, s. 39 i nast.

„schutzwürdig” (tj. zasługują na ochronę w mniejszym zakresie) ze względu na nieodpłatny charakter rozporządzenia. W sprawach powiązanych z prawem różnych państw ochrona trzech podmiotów zaangażowanych w skargę pauliańską może zostać zapewniona w drodze wyboru tego prawa, którego zastosowania strony w dobrej wierze oczekiwały²⁸.

IV. Wnioski

102. Z powyższych względów proponuję Trybunałowi, by na pytania przedstawione przez Bezirksgericht Villach (sąd rejonowy w Villach, Austria) odpowiedział w następujący sposób:

- 1) Artykuł 24 pkt 5 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1215/2012 z dnia 12 grudnia 2012 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych należy interpretować w ten sposób, że powództwo przeciwegzekucyjne przewidziane w § 232 austriackiej ordynacji egzekucyjnej nie jest objęte zakresem stosowania tego przepisu. Konieczne jest natomiast zbadanie konkretnych zarzutów podniesionych przez skarżących. Zarzuty dotyczące zarówno nieistnienia leżącej u podstaw licytacji sądowej wierzytelności z tytułu pożyczki, jak i bezskuteczności ustanowienia prawa zastawu (hipoteki) dla tej wierzytelności z tytułu pożyczki z uwagi na uprzywilejowanie wierzyciela nie wykazują wystarczająco bliskiego związku z postępowaniem egzekucyjnym, w związku z czym nie uzasadniają stosowania podstawy jurysdykcji wyłącznej przewidzianej w rzeczonym art. 24 pkt 5.
- 2) Artykuł 24 pkt 1 rozporządzenia nr 1215/2012 należy interpretować w ten sposób, że nie ma on zastosowania w razie sporu między wierzycielami co do podziału sumy uzyskanej z licytacji sądowej, w ramach którego podnoszone są zarzuty zmierzające do zakwestionowania istnienia leżącej u jej podstaw wierzytelności oraz – podobnie jak w przypadku skargi pauliańskiej – podważające skuteczne ustanowienie rzeczowego prawa zastawu.
- 3) Jednak w przypadku takim jak w postępowaniu głównym skarga pauliańska, która ma swoje źródło w wykonaniu zobowiązania umownego między skarżącymi a dłużniczką, może być objęta zakresem zastosowania podstawy jurysdykcji krajowej ustanowionej w art. 7 pkt 1 lit. a) rozporządzenia nr 1215/2012.

²⁸ Zobacz I. Pretelli (2012), s. 638.